

ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ В УКРАЇНІ 1932 - 1933 РР.

Одеська державна наукова бібліотека ім. М.Горького взяла на себе почесну й відповідальну роботу - створити перший у світі фундаментальний бібліографічний покажчик з питань голодомору.

Наші співрозмовники - директор ОДНБ, заслужений працівник культури України, відповідальна за випуск покажчика «Голодомор в Україні 1932-1933 рр.» Ольга Ботушанська і його упорядники - заввідділом науково-допоміжної та рекомендаційної бібліографії Лариса Бур'ян і головний бібліограф цього ж підрозділу Інна Рікун.

- ОДНБ підтримує тісні професійні й дружні зв'язки з Фундацією українознавчих студій Австралії (ФУСА) та бібліотекою штату Новий Південний Уельс, - розповіла О.Ботушанська. - 1994 р. було підписано тристоронню угоду щодо проекту «Українці Австралії», який продовжується й тепер. Його метою є збирання, впорядкування та надійне збереження документальних матеріалів про українську еміграцію в Австралії. Перебуваючи у Сідней, я розпочала цю роботу. Науковий працівник Австралійського національного університету Елізабет Ватерс збирала свідчення тих українців, які пережили голодомор і зараз мешкають в Австралії. Доктор Володимир Вотики виступив ініціатором створення фундаментального покажчика, де було б відбито всі друковані матеріали про жахливий злочин проти народу України. Виконавцем проекту стала наша бібліотека, а його фінансування взяла на себе ФУСА. Підкреслюю, фундація є громадською установою, фонди її складаються винятково з внесків жертводавців. Особлива подяка за підтримку проекту Галині Данько, Євдокії Островській, Ользі Ільків та Володимирові Дерев'янку.

- Уже нагромаджено близько семи тисяч назв книг та статей про голодомор, - зауважила Л.Бур'ян. - Ми збираємо назви абсолютно всіх матеріалів, що друкувалися з 1932 р. до наших днів. Охоплено літературу, яка побачила світ в Америці, Канаді,

Німеччині, Англії, Австралії, Аргентині, оскільки ця болюча сторінка історії українського народу до кінця 80-х років була заборонена в СРСР і не висвітлювалася в засобах масової інформації. Лише в 1987 р. з'явилася перша публікація про голодомор заступника директора Інституту історії України НАН України, д. і. н. Станіслава Кульчицького. До речі, він є автором вступної статті та науковим керівником нашого покажчика. До книги також увійдуть бібліографічні матеріали, зібрані обласними бібліотеками України, які вважали за свій моральний обов'язок допомогти нам у роботі.

- Завдяки фінансовій підтримці проекту ФУСА, - включається в розмову Інна Рікун, - упорядники покажчика кілька разів були у відрядженнях до Києва та Львова, де опрацьовували фонди найбільших книгозбірень України. Переглянуто надзвичайно цікавий «Альманах українського життя в Австралії», виданий українським часописом «Вільна думка» та ФУСА, мікрофільми цього часопису майже за 50-річчя його існування. Взагалі, австралійська сторона нам активно допомагає, зокрема д-р В.Мотика надіслав зібрані ним матеріали про голодомор, постійно цікавиться роботою, дає поради, підтримує морально.

Нещодавно в нашій бібліотеці відкрився Українсько-канадський бібліотечний центр, де зібрано подаровану українською діаспорою з Канади та США літературу. Цінним подарунком ця література була для упорядників покажчика, бо в книжках, а особливо в періодиці, ми знайшли багато публікацій про голодомор.

Висловлюємо щирі подяку панові Богдану Ясинському з Бібліотеки Конгресу США та пані Любі Пендзей з Бібліотеки Торонтського університету за надіслані матеріали.

У червні 1997 р. завдяки старанням голови Української науково-дослідної програми Іллінойського університету професора Дмитра Штогриня я

побувала в США і мала змогу опрацювати величезні фонди українки. Заплановано відрядження до тих міст України, де працюють Українсько-канадські центри.

- У перший розділ покажчика, - розповідає далі Лариса Бу'рян, - включено публікації архівних матеріалів, офіційних документів та постанов. Наприкінці 1990 р. вийшов збірник документів «Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів». У ньому опубліковано документи з партійних архівів, які вперше розкривають багато замовчуваних деталей. У збірнику «Колективізація і голод на Україні, 1929-1933 рр.» (1992) вміщено документи з державних архівів, які дають змогу читачеві детальніше розібратися в масштабах і причинах трагедії. Приголомшують повнотою і достовірністю матеріали, виявлені канадськими дослідниками Богданом Корданом, Любомиром Луцюком та Марком Царинником в архівах британського Міністерства іноземних справ.

Другий розділ висвітлює літературу про причини та передумови голодомору. В третьому, основному, зібрано книжки, журнальні й газетні статті загального характеру про цей жахливий злочин. Українська діаспора і деякі західні вчені постійно займалися цією проблемою. Зокрема, треба відзначити праці В.Гришка, М.Долота, О.Гай-Головка. Книга американського вченого Р.Конквеста «Жнива скорботи» вперше побачила світ 1986 р., коли не тільки в колишньому СРСР, а й на Заході не визнавався навіть сам факт голодомору. Вона неодноразово перевидавалася багатьма мовами.

Тему голодомору розкрити неможливо без свідчень жертв та очевидців трагедії. Ці відомості ввійшли до четвертого розділу покажчика. Тут обов'язково треба згадати, - продовжує Л.Бур'ян, - книгу-меморіал «33-й: голод», основу якої становлять спогади сотень очевидців. То було заздалегіть сплановане сталінським режимом знищення українського селянства. У різних джерелах називають цифри від семи до десяти мільйонів жертв (при загальній чисельності населення УРСР у 1932 р. 32 млн. осіб). Це більші жертви, ніж ті, яких зазнала Україна за роки Великої Вітчизняної війни.

Окремий розділ становлять матеріали про демографічні наслідки голодомору.

Зібрано також значний масив літератури про вшанування пам'яті жертв трагедії, яке на Заході почалося набагато раніше, ніж у нас. Пам'ятники жертвам голодомору збудовано в Едмонтоні, Вінніпезі (Канада), Лондоні, Блумінгдейлі (США) (перелік далеко не повний); а в містечку Баунд Брук (США) височить меморіальна церква св. Андрія. В Україні

найбільший Меморіал скорботи відкрито під Лубнами 1993 р., а пам'ятник жертвам репресій та голодомору встановлено в Києві.

В останній розділ покажчика входить бібліографія матеріалів, в яких висвітлюється питання увічнення пам'яті жертв національної трагедії в художній літературі, музиці, взагалі в мистецтві. Можна сказати, що ми вже зібрали майже всю доступну нам бібліографію.

- Обсяг роботи великий, - підсумовує розмову О.Ботушанська, - праця двомовна (д-р В.Мотика безкоштовно перекладає її з української на англійську) і надрукувати її на належному поліграфічному рівні не так просто. Якщо ми зможемо це здійснити, то покажчик буде гідним пам'ятником мільйонам жертв Великого Голоду 1932-1933 рр. Плекаємо надію, що частину фінансових витрат візьме на себе ФУСА, що знайдуться небайдужі люди, які зроблять свій внесок у цю справу. Бажаючих взяти участь у фінансуванні видання просимо переказувати кошти на такий рахунок: *р/р 2530670011132 у Жовтневому відділенні УСБ, код 02226151, МФО 328038, на видання покажчика «Голодомор в Україні, 1932-1933 рр.»*.

Телефон для зв'язку (0482) 23-10-76, 23-21-97.

Людмила Журнова